

LBRIS | We know
books

KEN
FOLLETT

ARMELE
LUMINII

Traducere din limba engleză
ALEXANDRU MARINESCU

RAO CLASS

LBRIS

We know
books

PARTEA I

MAȘINA DE TORS

între 1792 și 1793

CAPITOLUL 1

Până în ziua aceea, Sal Clitheroe nu-l auzise niciodată pe bărbatul ei țipând. După aceea, nu l-a mai auzit niciodată țipând – sau poate doar în visele ei.

Era amiază când ajunse la Brook Field. Știa ce oră era după textura luminii care strălucea slab prin norii gri perlați care acoperiseră cerul. Câmpul era o suprafață plată și noroioasă de două hectare, cu un pârâu rapid care curgea pe o parte și un deal scund la capătul sudic. Ziua era rece și uscată, dar plouase timp de o săptămână și, în timp ce ea pleoscăia prin bălți, noroiul lipicios încerca să-i tragă din picioare pantofii confecționați în casă. Era greu de mers, dar ea era o femeie înaltă, puternică și nu obosea ușor.

Patru bărbați strângeau o recoltă de iarnă de napi, aplecându-se, ridi-când și stivuiind rădăcinile maronii și noduroase în niște coșuri largi și puțin adânci, numite panere. Atunci când un paner era încărcat, bărbatul îl căra până la poalele dealului și răsturna napii într-o căruță solidă, cu patru roți, din lemn de stejar. Sal observă că treaba lor era aproape încheiată, pentru că în capătul acela al câmpului nu mai erau napi, iar bărbații lucrau aproape de poalele dealului.

Toți erau îmbrăcați la fel. Purtau cămăși fără guler și pantaloni lungi până la genunchi, făcuți în casă de nevestele lor, precum și veste cumpărate la mâna a doua sau aruncate de oamenii bogăți. Vestele nu se uzau niciodată. Tatăl lui Sal avusese una elegantă, la două rânduri, cu dungi roșii și maro și cu poalele împletite, aruncată de vreun filfizon de la oraș. Ea nu-l văzuse niciodată îmbrăcat în altceva și fusese îngropat cu ea.

În picioare, muncitorii aveau pantofi uzați, reparați la nesfârșit. Fiecare bărbat avea o pălărie și toate erau diferite: o căciulă din blană de iepure, o roată din paie cu boruri largi, o pălărie înaltă din pâslă și un tricorn care ar fi putut să aparțină unui ofițer naval.

Sal recunoscu pălăria de blană. Îi aparținea bărbatului ei, Harry. O făcuse ea însăși, după ce prinsese iepurele și îl omorâse cu o piatră; apoi îl jupuisese și-l gătisese în oală, cu o ceapă. Dar l-ar fi recunoscut pe Harry chiar și fără pălărie, chiar și de la distanță, după barba lui roșcată.

Harry avea o siluetă zveltă, dar vâncioasă, fiind un bărbat înșelător de puternic: își încărca panerul cu la fel de mulți napi precum bărbații mai masivi. Doar privind spre trupul solid, aplecat, de la capătul îndepărtat al câmpului noroios, Sal simțea o mică scânteie de dorință în interior, pe jumătate plăcere, pe jumătate anticipație, ca și cum ar fi intrat de la frig într-o încăpere caldă, cu mirosul unui foc de lemne.

În timp ce traversa câmpul, începu să le audă vocile. La fiecare câteva minute, se strigau unul pe altul și urma un scurt schimb de replici, încheiat cu râsete. Ea nu putea distinge cuvintele, dar putea să bănuiască genul de lucruri pe care și le spuneau. Era zeflemeaua batjocoritor-agresivă a bărbaților care munceau, insulte joviale și replici de o vulgaritate veselă, glume care rupeau monotonia muncii grele, repetitive.

Un al cincilea bărbat îi privea, așezat pe căruță, cu un bici scurt în mână. Acesta era mai bine îmbrăcat, purtând o redingotă albastră și cizme negre, până la genunchi, lustruite. Numele său era Will Riddick. Avea treizeci de ani și era fiul cel mai mare al moșierului de Badford. Câmpul era al tatălui său, la fel și calul, și căruța. Will avea părul negru și des, tăiat până la nivelul bărbiei, și părea nemulțumit. Sal putea să bănuiască de ce. Supravegherea recoltării napilor nu era treaba lui și simțea probabil că această treabă era sub nivelul său; dar agentul nobilului se îmbolnăvisese și Sal presupuse că Will fusese însărcinat să se ocupe de asta, împotriva voinței sale.

Mergând alături de Sal prin pământul mocirlos, în picioarele goale, copilul ei se împiedică, în timp ce se străduia să țină pasul cu ea, până când ea se întoarse și-l ridică fără efort; apoi continuă să meargă cu el așezat pe un braț, ținându-i capul pe umărul ei. Strângea trupul mic și cald mai tare decât era nevoie, doar pentru că-l iubea atât de mult.

Și-ar fi dorit mai mulți copii, dar pierduse două sarcini, iar un copil i se născuse mort. Încetase să mai spere și începuse să-și spună în sine ea că, la cât de săraci erau, un singur copil era suficient. Îi era profund devotată copilului ei, poate prea mult, mai ales pentru că știa că, adesea, copiii erau răpiți de vreo boală sau de vreun accident nefericit, iar asta i-ar fi sfâșiat inima.

Îl botezase Christopher, dar pe vremea când începuse el să învețe să vorbească, își pocise numele până ajunsese la Kit, iar acum așa era strigat. Avea

șase ani și era micuț pentru vârsta lui. Sal spera că avea să crească și să ajungă ca Harry, slab, dar puternic. Cu siguranță însă, moștenise părul roșu al tatălui său.

Era vremea mesei de prânz și Sal adusese un coș cu brânză, pâine și trei mere zbârcite. La ceva distanță în spatele ei, venea o altă nevestă din sat, Annie Mann, o femeie viguroasă, de aceeași vârstă cu Sal; și alte două femei, cu aceeași misiune, se apropiau din direcția opusă, coborând dealul cu coșuri pe braț și copiii atârnați de ele. Bărbații se opriră recunoscători din lucru, scuturându-și și ștergându-și mâinile înnoiroiate de pantaloni și îndreptându-se spre pârau, unde se puteau așeza pe o pajiște cu iarbă.

Sal ajunsese la potecă și îl lăsă jos pe Kit cu blândețe.

Will Riddick scoase un ceas cu lanț din buzunarul jachetei și îl consultă încruntat.

– Nu e prânzul încă, strigă el.

Sal era sigură că mințea, dar nimeni altcineva nu avea ceas.

– Continuați să munciți, băieți!

Sal nu era surprinsă. Will avea o latură răutăcioasă. Tatăl lui, moșierul, putea să aibă inima de piatră, dar Will era mult mai rău.

– Terminați treaba și apoi vă puteți lua cina.

Se simți o notă de desconsiderare în felul în care spusese *cina voastră*, de parcă ar fi fost ceva demn de dispreț în orice avea legătură cu cinele muncitorilor. Probabil că el avea să se întoarcă la conac pentru o friptură de vită cu cartofi, se gândi ea, și o carafă de bere tare alături.

Trei dintre bărbați se aplecară din nou la lucru, dar al patrulea nu o făcu. Era Ike Clitheroe, unchiul lui Harry, un bărbat cu barba cărunță, în jur de cincizeci de ani. Pe un ton moale, spuse:

– Ar fi mai bine să nu supraîncărcați căruța, domnule Riddick.

– Lasă în seama mea să socotesc asta.

– Vă rog să mă iertați, insistă Ike, dar frâna este aproape complet uzată.

– Nu e nimic în neregulă cu nenorocita asta de căruță, spuse Will. Nu vreți decât să vă opriți mai devreme din lucru. Întotdeauna faceți asta.

Bărbatul lui Sal interveni. Harry nu se dădea niciodată înapoi de la o dispută.

– Ar trebui să-l ascultați pe unchiul Ike, îi spuse el lui Will. Altfel ați putea să pierdeți căruța, calul și toți nenorociții de napi.

Ceilalți bărbați râseră. Dar nu era prea înțelept să faci glume pe seama nobililor și Will se agită și spuse:

– Închide-ți gura aia insolentă, Harry Clitheroe!

Sal simți cum mâna micuță a lui Kit se crispează în mâna ei. Tatăl lui intra într-un conflict și, deși era tânăr, Kit simțise pericolul.

Obrăznicia era slăbiciunea lui Harry. Era un bărbat cinstit și un muncitor harnic, dar nu considera că nobilii erau mai buni decât el. Sal îl iubea pentru mândria lui, ca și pentru gândirea lui independentă, dar stăpânilor nu le plăcea asta și adesea Harry dădea de necaz din cauza nesupunerii. În orice caz, acum își subliniase punctul de vedere și nu mai spuse nimic altceva, aplecându-se din nou și întorcându-se la muncă.

Femeile lăsară jos coșurile, pe malul pârâului. Sal și Annie începură să-și ajute bărbații să adune napii, în timp ce celelalte două femei, care erau mai în vârstă, se așezară lângă mâncare.

Munca se termină rapid.

În acel moment, deveni evident că Will făcuse o greșeală lăsând căruța la poalele dealului. Ar fi trebuit să o oprească cincizeci de metri mai în jos, pe drum, pentru a-i lăsa spațiu calului să prindă viteză înainte să urce panta. Se gândi o clipă, apoi spuse:

– Voi, bărbații, împingeți căruța din spate, ca să ajutăm calul să pornească. Apoi sări pe capră, desfășură biciul și strigă: Dii!

Iapa cenușie se încordă.

Cei patru muncitori trecură în spatele căruței, pentru a o împinge. Picioarele le alunecau pe drumul ud. Mușchii de pe spatele lui Harry se încordară. Sal, care era la fel de puternică precum oricare dintre ei, li se alătură. La fel făcu și Kit, ceea ce-i făcu pe bărbați să zâmbească.

Roțile se deplasară, iapa își lăsă capul în jos și se aplecă spre drum, biciul șfichiui și căruța porni. Cei care ajutaseră rămaseră în urmă, privind căruța în timp ce urca panta. Dar iapa încetini și Will strigă în spate:

– Continuați să împingeți!

Alergară cu toții în față, își fixară mâinile pe partea din spate a căruței și reluară împingerea. Din nou, căruța prinse viteză. Preț de câțiva metri, iapa alergă bine, cu umerii puternici prinși în harnașamentul din piele, dar nu reuși să mențină ritmul. Încetini, apoi se împiedică în noroiul cleios. Părea să-și fi regăsit pasul, dar pierduse inerția și căruța se opri cu un zgâlțâit. Will lovi animalul cu biciul, iar Sal și bărbații se opintiră cu toată puterea, dar nu reușiră să țină căruța; marile roți de lemn începură să se învârtă încet înapoi.

Will trase de mânerul frânei, apoi auziră cu toții un trosnet puternic și Sal văzu cele două jumătăți ale sabotului de frână, plesnit, zburând prin spatele roții, în stânga. Apoi îl auzi pe Ike spunând:

– I-am spus ticălosului! I-am spus!

Deși împingeau cât puteau de tare, fură forțați să se dea înapoi, iar Sal avu senzația unui pericol iminent. Căruța prinse viteză în spate. Will strigă:

– Împingeți, câini puturoși!

Ike își ridică mâinile de pe coadă și strigă:

– Nu o putem ține!

Calul alunecă din nou și, de data asta, căzu. O parte din harnașamentul de piele se rupse și animalul lovi pământul și fu tras înapoi.

Will sări de pe capră. Căruța, acum scăpată de sub control, începu să ruleze mai rapid. Fără să gândească măcar, Sal îl ridică pe Kit cu o mână și sări într-o parte, în afara traiectoriei roților. Ike strigă:

– Toată lumea, dați-vă din cale!

Bărbații se împrăștiară exact când căruța se răsuci și începu să se încline într-o parte. Sal îl văzu pe Harry ciocnindu-se de Ike și amândoi căzură. Ike se rostogoli într-o parte, dar Harry căzu în calea căruței și aceasta ateriză peste el cu marginea podelei grele de stejar peste piciorul lui.

Acela fu momentul în care Harry țipă.

Sal îngheță, simțind o frică rece cuprinzându-i inima. Harry era rănit, rănit grav. Trecu un moment până când toți realizează ce se petrecuse, holbându-se îngroziți. Napii din căruță se rostogoliră pe pământ și unii dintre ei ajunseră în pârâu. Harry strigă răgușit:

– Sal! Sal!

– Luați căruța de pe el! strigă ea. Haideți!

Își puseră cu toții mâinile pe căruță. O ridicară de pe piciorul lui Harry, dar era dificil de îndreptat din cauza roților mari, iar Sal înțelese că ar fi trebuit să o ridice pe muchiile roților înainte să o poată îndrepta.

– Haideți să ne punem umerii dedesubt! strigă ea și toți înțelesă sensul cuvintelor ei.

Dar lemnul era greu și împingeau în sus pe panta dealului. Preț de un moment îngrozitor, ea crezu că erau în pericol să scape căruța și că aceasta avea să cadă înapoi, zdrobindu-l pe Harry a doua oară.

– Haideți, împingeți! strigă ea. Împreună!

Iar ei spuseră cu toții:

– Haide!

Și, brusc, căruța se înclină în sus și se îndreptă, cu roțile din partea opusă aterizând pe pământ zgomotos.

Apoi Sal văzu piciorul lui Harry și gemu de groază. Era distrus de la coapsă până la tibie. Fragmente de oase ieșeau prin piele, iar pantalonii îi

erau îmbibați de sânge. Avea ochii închiși și un geamăt îngrozitor îi ieșea de pe buzele pe jumătate deschise. Sal îl auzi pe unchiul Ike spunând:

– O, Doamne, îndură-te de el!

Kit începu să plângă.

Sal ar fi vrut să plângă și ea, dar se stăpâni: trebuia să aducă ajutoare. Cine putea să alerge rapid? Privi spre grupul din jurul ei și ochii i se luminară la vederea lui Annie.

– Du-te în sat, Annie, cât poți de repede, și cheamă-l pe Alec.

Alec Pollock era frizerul-chirurg.

– Spune-i să vină la noi acasă. Alec va ști ce trebuie făcut.

– Stai cu ochii pe copiii mei, spuse Annie și începu să alerge.

Sal se ghemui alături de Harry, cu genunchii în noroi. El deschise ochii.

– Ajută-mă, Sal, spuse el. Ajută-mă!

– O să te duc acasă, dragul meu, îi spuse ea.

Își puse mâinile sub el, dar, când încercă să preia greutatea și să-i ridice trupul, el țipă din nou. Sal își trase mâinile și spuse:

– Iisuse, ajută-mă!

Îl auzi pe Will spunând:

– Hei, băieți, începeți să puneți napii la loc în căruță. Haideți, mai cu viață!

– Cineva să-i închidă gura înainte să i-o închid eu, spuse ea încet.

– Ce se întâmplă cu calul tău, domnule Riddick? întrebă Ike. Se poate ridica?

Apoi ocoli căruța ca să arunce o privire la iapă, distrăgându-i atenția lui Will de la Harry. Sal se gândi: „Mulțumesc. Inteligent, unchiule Ike“.

Se întoarse apoi către bărbatul lui Annie, Jimmy Mann, proprietarul pălăriei cu trei colțuri.

– Du-te la tâmplărie, Jimmy, îi spuse ea. Cere-le să încropească rapid o targă, cu două sau trei scânduri late, cu care să-l putem căra pe Harry.

– Am plecat, spuse Jimmy.

– Ajutați-mă să ridic calul ăsta din nou pe picioare, strigă Will.

– Nu o să mai stea niciodată în picioare, domnule Riddick, zise Ike.

Urmă o pauză, apoi Will spuse:

– Cred că s-ar putea să ai dreptate.

– De ce nu aduceți o pușcă? spuse Ike. Scăpați animalul de agonie.

– Da, zise Will, fără să pară însă prea hotărât, iar Sal înțelese că, dincolo de fanfaronada lui, era șocat.

– Luați o gură sănătoasă de brandy, dacă aveți plosca la îndemână, zise Ike.

– Bună idee.

În timp ce el bea, Ike spuse:

– Sărmanul băiat cu piciorul zdrobit, i-ar prinde bine ceva de băut. I-ar putea ușura durerea.

Will nu răspunse, dar, câteva clipe mai târziu, Ike veni lângă căruță cu o ploscă argintie în mână. În timpul acesta, Will se îndrepta vioi în direcția opusă.

– Bine lucrat, Ike, murmură Sal.

El îi dădu plosca lui Will și ea o duse la buzele lui Harry, scurgând un firisor subțire în gura lui. El tuși, înghiți și deschise ochii. Ea îi dădu mai mult, iar el bău cu lăcomie.

– Bagă în el cât poți de mult, spuse Ike. Nu știm ce va trebui să facă Alec.

Pentru o clipă, Sal se întrebă ce voia să spună Ike, apoi înțelese că el se gândea că ar fi putut să fie nevoie să-i taie piciorul lui Harry.

– O, nu! spuse ea. Te rog, Doamne!

– Doar dă-i mai mult brandy.

Băutura aduse puțină culoare pe fața lui Harry. Într-o șoaptă care abia se auzea, spuse:

– Mă doare, Sal, mă doare atât de tare...

– Chirurgul e pe drum.

Era tot ce-i venea în minte să spună. Se simțea înnebunită de propria ei neajutorare.

În timp ce așteptau, femeile hrăniră copiii. Sal îi dădu lui Kit merele din coș. Bărbații începură să adune napii împrăstiați și să-i pună înapoi în căruță. Trebuiau să facă și asta, mai devreme sau mai târziu.

Jimmy Mann se întoarse cu o ușă din lemn, ținută într-un echilibru precar pe umăr. O lăsă cu greutate pe pământ, gâfâind din cauza efortului de a căra obiectul greu pe o distanță de vreo opt sute de metri.

– Este pentru casa aceea nouă care se înalță lângă moară. Mi-au spus să nu o stricăm.

Lăsă ușa jos, lângă Harry, care trebuia acum mutat pe targa improvizată. Iar asta avea să-l doară. Sal îngenunche lângă capul lui Harry. Unchiul Ike păși în față să o ajute, dar ea flutură din mână să se îndepărteze. Nimeni altcineva nu s-ar fi străduit la fel de mult ca ea să se poarte cu blândețe. Ea strânse mâinile lui Harry lângă umeri și, încet, îi răsuci partea superioară a corpului peste ușă. El nu reacționează. Îl trase câțiva

centimetri, până când torsul lui ajunsese să fie așezat pe ușă. Dar, până la urmă, trebuia să-i mute și picioarele. Ridicându-se deasupra lui cu picioarele de-o parte și de alta, se aplecă și îl apucă de coapse, apoi îi mută picioarele pe ușă dintr-o mișcare rapidă.

El țipă pentru a treia oară.

Țipătul se pierdu și se transformă într-un geamăt.

– Haideți să-l ridicăm, spuse ea.

Se așază în genunchi la colțul ușii și trei bărbați apucară celelalte colțuri.

– Trebuie să mergem încet, spuse ea. Țineți-o dreaptă.

Ei apucară ușa și o ridicară treptat, răsucindu-se ca să se bage sub ea cât mai repede posibil, apoi o așezară pe umeri.

– Gata? întrebă ea. Încercați să mergeți în cadență. Unu, doi, trei, gata!

Începură să traverseze câmpul. Sal aruncă o privire în urmă și îl văzu pe Kit, nedumerit și supărat, dar urmând-o îndeaproape și cărând coșul. Cei doi copii mici ai lui Annie se țineau după tatăl lor, Jimmy, care sprijinea colțul din stânga spate al târgii.

Badford era un sat mare, cu o mie de locuitori sau mai mult, iar casa lui Sal era la o distanță de un kilometru și jumătate. Urma să fie o plimbare lungă și lentă, iar ea cunoștea drumul atât de bine, încât ar fi putut să-l parcurgă, probabil, cu ochii închiși. Louise acolo toată viața, iar părinții ei se odihneau în cimitirul de lângă biserica St Matthew. Singurul loc pe care-l mai cunoștea era Kingsbridge și ultima dată fusese acolo cu zece ani în urmă. Dar Badford se schimbase de-a lungul timpului și, în prezent, nu mai era la fel de ușor să ajungi dintr-un capăt în celălalt al satului. Idei noi transformaseră agricultura și apăruseră garduri și împrejmuiri cam peste tot. Cei care-l purtau pe Harry trebuiau să treacă prin porți și să parcurgă cărări șerpuite aflate pe domeniile private.

Bărbați care lucrau pe câmpuri li se alăturară, iar femeile ieșiră de prin case ca să vadă ce se întâmplase, urmate de copii mici și de câini, sporovăind între ele, discutând despre sârmanul Harry și rana lui îngrozitoare.

În timp ce mergea, cu umărul pulsându-i dureros sub greutatea lui Harry și a ușii, Sal își amintea de ea însăși, la vârsta de cinci ani – pe atunci își spunea Sally –, când se gândea la terenul din afara satului ca la o periferie vagă dar îngustă, ceva în genul grădinii din jurul casei în care locuia. În imaginația ei, întreaga lume era doar puțin mai mare decât Badford. Prima dată când fusese la Kingsbridge, îl găsisese uluitor: mii de oameni, străzi aglomerate, tarabele din piață înșesate de mâncare, haine și lucruri despre

care ea nu auzise niciodată – un papagal, un glob, o carte în care să scrii, o farfurie de argint. Și apoi catedrala, incredibil de înaltă, de o frumusețe stranie și rece și tăcută în interior, evident locul în care locuia Dumnezeu.

Kit era acum doar cu puțin mai mare decât fusese ea la vremea acelei uluitoare prime călătorii. Încerca să-și imagineze la ce se gândea el în acele momente. Presupunea că îl considerase întotdeauna pe tatăl lui ca fiind invulnerabil – băieții obișnuiau să creadă asta –, iar acum încerca să se împace cu ideea că Harry zăcea rănit și neajutorat. Probabil că era confuz și speriat. Urma să aibă nevoie de multă încurajare.

În sfârșit, ajunseră în apropierea casei lor. Era una dintre cele mai amărâte case din sat, dar era construită din turbă, ramuri întreșute și nuiiele. Ferestrele aveau obloane, dar nu și sticlă. Sal spuse:

– Kit, fugi înainte și deschide ușa!

El se supuse și îl băgară pe Harry direct înăuntru. Mulțimea rămase afară, aruncând priviri în interior.

Casa avea o singură cameră. Existau două paturi, unul îngust și unul larg, ambele niște platforme simple din scânduri nevopsite, îmbinate prin cuie de către Harry. Fiecare dintre acestea era acoperită cu câte o saltea de pânză, umplută cu paie.

– Haideți să-l așezăm pe patul cel mare, spuse Sal.

Îl coborâră cu grijă pe Harry, care era încă întins pe ușă, și îl așezară pe pat.

Cei trei bărbați și Sal se ridicară în picioare, frecându-și mâinile umflate și întinzându-și spinările amorțite. Sal privea în jos spre Harry, care era palid și nemișcat și abia respira.

– Doamne, te rog nu mi-l lua! murmură ea.

Stând în picioare în fața ei, Kit o luă în brațe, apăsându-și fața pe abdomenul ei, care rămăsese moale de la nașterea lui. Ea îl mângâie pe păr. Dorea să-i spună cuvinte de îmbărbătare, dar nu-i venea nimic în minte. Orice adevăr ar fi fost înfricoșător.

Îi observă pe bărbați privind în jur prin casă. Era destul de sărăcăcioasă, dar și ale lor trebuie să fi fost la fel, pentru că toți munceau în agricultură. Roata de tors a lui Sal se afla în mijlocul camerei. Era o piesă construită frumos, cioplită cu precizie și lustruită. O moștenise de la mama ei. Alături de ea se afla o stivă mică de gheme cu fir terminat, care așteptau să fie ridicate de țesător. Roata asigura plata unor mici răsfățuri: ceai cu zahăr, lapte pentru Kit, carne de două ori pe săptămână.

– O Biblie! spuse Jimmy Mann, observând celălalt obiect scump din casă.

Cartea greoaie, cu încuietoarea de alamă înverzită de vreme, cu legătura din piele pătată de multe mâini soioase, se afla în mijlocul mesei.

- A fost a tatălui meu, spuse Sal.
- Dar știi să o citești?
- El m-a învățat.

Părură impresionată. Ea presupunea că niciunul dintre ei nu putea citi mai mult de câteva cuvinte: numele lor, probabil, și, poate, prețurile scrise cu cretă în taverne și la piață.

Jimmy spuse:

- N-ar trebui să-l mutăm pe Harry de pe ușa și să-l așezăm pe pat?
- Ar fi mult mai confortabil, spuse Sal.

- Și eu voi fi mai fericit după ce voi înapoia ușa în siguranță la tâmplărie.

Sal se duse de cealaltă parte a patului și se lăsă în genunchi pe podeaua de pământ. Își așeză un braț pe pat ca să-l sprijine pe Harry când avea să fie lăsat să alunece de pe ușă. Cei trei bărbați apucară de cealaltă parte.

- Încet, cu blândețe, spuse Sal.

Ei ridicară de margine, ușa se înclină și Harry alunecă vreo câțiva centimetri, gemând.

- Înclinați puțin mai mult, le spuse ea.

De data asta, el alunecă până la marginea lemnului. Ea își așeză mâinile sub trupul lui.

- Mai mult, spuse ea. Și trageți ușa câțiva centimetri în partea cealaltă.

Înainte ca Harry să alunece, ea își fixă palmele și apoi antebrațele sub el. Scopul era să-l țină pe cât mai nemișcat cu putință. Păru să funcționeze, pentru că el nu scoase niciun sunet. Ei îi trecu prin minte că liniștea era prevestitoare de rău.

La final, bărbații traseră ușa puțin prea brusc și piciorul zdrobit al lui Harry ateriză pe saltea cu o mică bufnitură. El țipă din nou. De data asta, Sal consideră țipătul un semn de bun augur - însemna că era încă în viață.

Annie Mann ajunse cu Alec, chirurgul. Primul lucru pe care-l făcu fu să verifice dacă micuții ei erau în regulă. Apoi privi spre Harry. Nu spuse nimic, dar Sal își dădea seama că era șocată de felul în care arăta.

Alec Pollock era un bărbat îngrijit, îmbrăcat într-o haină cu coadă și o pereche de pantaloni vechi, dar bine întreținuți. Nu avea niciun fel de pregătire medicală în afară de ceea ce învățase de la tatăl său, care se ocupase de aceste lucruri înaintea lui și îi lăsase moștenire cuțitele ascuțite și celelalte instrumente, ce reprezentau toate certificatele de care avea nevoie un chirurg.

Alec avea cu el un mic cufăr din lemn cu mâner, pe care îl așeză pe podea, în apropierea vetrei focului. Apoi se uită la Harry.

Sal începu să studieze fața lui Alec în căutarea unor semne, dar expresia lui nu lăsa loc de nicio interpretare.

– Harry, mă auzi? întrebă el apoi. Cum te simți?

Harry nu răspunse.

Alec se uită la piciorul zdrobit. Acum, salteaua de sub el era îmbibată de sânge. Alec atinse oasele care se iveau prin piele. Harry scoase un strigăt de durere, dar nu la fel de îngrozitor precum strigătele de mai devreme. Alec încercă rana cu un deget și Harry strigă din nou. Apoi Alec apucă glezna lui Harry și o ridică, iar bărbatul urlă.

– E rău, nu-i așa? spuse Sal.

Alec privi spre ea, ezită puțin, apoi spuse simplu:

– Da.

– Ce poți să faci?

– Nu pot așeza la loc oasele rupte, spuse el. Uneori, acest lucru este posibil: dacă un singur os este rupt, iar acesta nu se află prea departe de poziția normală, pot să-l așez în poziția corectă, să-l leg cu o atelă și să-i las ocazia să se vindece singur. Dar genunchiul este prea complicat, iar leziunile oaselor lui Harry sunt prea grave.

– Așadar?

– Cel mai mare pericol ar fi ca rana să fie contaminată și să producă putrezirea cărnii. Acest lucru poate fi fatal. Soluția este amputarea piciorului.

– Nu, spuse ea, cu vocea tremurând de disperare. Nu poți să-i tai piciorul, a suferit deja prea multă durere.

– S-ar putea ca asta să-i salveze viața.

– Trebuie să existe o altă soluție.

– Aș putea încerca să-i astup rana, spuse el nu prea convins. Dar dacă asta nu funcționează, atunci amputarea va rămâne singura cale.

– Încearcă, te rog.

– Prea bine. Alec se aplecă și deschise cufărul din lemn, apoi spuse: Sal, poți să pui niște lemne pe foc? Am nevoie de un foc puternic.

Ea se grăbi spre cămin să aprindă focul sub hota coșului de fum.

Alec scoase din cufărul lui un bol din argilă și o carafă cu capac. Apoi i se adresă lui Sal:

– Presupun că nu ai niște brandy.

– Nu, spuse Sal, apoi își aminti de plosca lui Will. O băgase în rochia ei. Ba da, am, spuse ea și o trase afară.

Alec ridică din sprâncene.

– Este a lui Will Riddick, explică ea. Accidentul s-a întâmplat din vina lui, prost nenorocit! Aș vrea să fi fost genunchiul lui cel zdrobit.

Alec pretinse că nu a auzit insulta la adresa fiului moșierului.

– Fă-l pe Harry să bea cât se poate de mult. Dacă leșină, cu atât mai bine.

Ea se așază pe pat alături de Harry, ridicându-i capul și picurând brandy în gura lui, în timp ce Alec încălzea ulei în bol. Până când se goli plosca, uleiul începu să fiarbă în bol, o prveliște care o îngreșoșa pe Sal.

Alec strecură o farfurie plată, puțin adâncă, sub genunchiul lui Harry. Martorii îngroziți priveau împreună cu Sal: cei trei muncitori, Annie și cei doi copii ai ei, precum și Kit, care devenise incredibil de palid.

Când veni momentul, Alec acționă cu o precizie fulgerătoare. Folosind niște clești, ridică bolul din foc și turnă lichidul fierbinte peste genunchiul lui Harry.

Harry scoase cel mai îngrozitor urlet dintre toate, apoi rămase inconștient.

Toți copiii plâneau.

În aer se simțea un miros dezgustător de carne umană arsă.

Uleiul se scurgea în farfuria puțin adâncă de sub piciorul lui Harry și Alec scutură recipientul ca să se asigure că o parte din lichidul încins ardea partea de dedesubt a genunchiului, pentru a ajuta la închiderea răni. Apoi îndepărtă farfuria, turnă uleiul înapoi în carafă și închise capacul.

– Îi voi trimite nota de plată moșierului, îi spuse el lui Sal.

– Sper să te plătească, rosti Sal. Eu nu pot.

– Trebuie să mă plătească. Un moșier are o datorie față de muncitorii săi. Dar nu există o lege care să specifice clar acest lucru. În orice caz, asta este între mine și el. Nu-ți face griji în legătură cu aceste lucruri. Harry nu va dori să mănânce nimic, dar asigură-te că îi dai să bea, dacă poți. Ceaiul e cel mai bun. Berea e în regulă și chiar și apa proaspătă. Și ține-l la căldură.

Apoi începu să-și împacheteze lucrurile și să le introducă înapoi în cufăr.

– Mai pot să fac și altceva? întrebă Sal.

Alec ridică din umeri.

– Roagă-te pentru el, spuse el.

CAPITOLUL 2

Amos Barrowfield înțelese că era ceva în neregulă de îndată ce ajunse să vadă satul Badford.

Erau bărbați care lucrau pe câmp, dar nu atât de mulți pe cât era de așteptat. Drumul spre sat era pustiu, cu excepția unei căruțe goale. Nu vedea nici măcar vreun câine.

Amos era țesător. Mai exact, tatăl său era țesătorul; dar Obadiah avea cincizeci de ani și își pierdea adesea suflul, iar Amos era cel care călătorea la țară, conducând un șir de cai de povară și vizitând colibe. Caii cărui saci cu lână brută, lâna tunsă de pe oi.

Munca de transformare a lânii în haine era asigurată, în mare parte, de sătenii care lucrau în casele lor. Mai întâi, lâna trebuia să fie descâlcită și curățată, iar acest proces se numea dărăcire. Apoi aceasta era răsucită în fire lungi și înfășurată în gheme. În final, firele erau țesute pe un război de țesut și deveneau fâșii de pânză cu lățimea de un metru. Fabricarea pânzei era principala industrie din vestul Angliei, iar Kingsbridge era centrul acesteia.

Amos își imagina că Adam și Eva, după ce mâncaseră fructele din pomul cunoașterii, probabil că făcuseră ei înșiși aceste treburi diferite, pentru a confecționa haine ca să-și acopere goliciunea – deși Biblia nu spunea prea multe despre dărăcit și tors și nici despre cum Adam își construise războiul de țesut.

Când ajunse la case, Amos observă că nu toată lumea dispăruse. Ceva le distrăsese atenția muncitorilor agricoli, dar lucrătorii care se ocupau de pânza lui se aflau în casele lor. Aceștia erau plătiți în funcție de cât de mult produceau și nu erau ușor de distrași de la munca lor.

Se duse mai întâi la casa dărăcitorului numit Mick Seabrook. În mâna dreaptă, Mick ținea o perie mare cu dinții de fier; în stânga, avea o bucată

de lemn plată, de aceeași dimensiune; între cele două era întinsă o bucată de lână brută, pe care o peria cu mișcări ferme, puternice. Când încălceala de bucle murdare, amestecate cu noroi și vegetație, se transforma într-un mănunchi de fibre drepte, curate, el le răsuca într-o sfoară nu prea strânsă, numită turtă.

Primele cuvinte pe care Mick i le adresă lui Amos fură:

– Ai auzit despre Harry Clitheroe?

– Nu, răspunse Amos. Abia am ajuns aici. Ești primul om pe care îl vizitez. Ce s-a întâmplat cu Harry?

– Piciorul i-a fost zdrobit de o căruță scăpată de sub control. Se spune că nu va mai lucra niciodată.

– Este îngrozitor. Cum s-a întâmplat asta?

– Oamenii spun povești diferite. Will Riddick pretinde că Harry se dădea mare, încercând să arate că putea împinge singur căruța încărcată. Dar Ike Clitheroe spune că a fost vina lui Will, pentru că a supraîncărcat căruța.

– Cred că Sal are inima frântă.

Amos cunoștea familia Clitheroe și știa că mariajul celor doi fusese unul din dragoste. Harry era un tip dur, dar ar fi făcut orice pentru Sal. Ea făcea pe șefa cu el, dar îl adora.

– Mă duc acum să-i vizitez.

Îl plăti pe Mick, îi lăsa o provizie nouă de lână și preluă un sac de turte proaspăt confecționate.

În curând află unde se aflau sătenii care păreau să lipsească. În jurul colibeii familiei Clitheroe se afla o mulțime de oameni.

Sal era torcătoare. Spre deosebire de Mick, ea nu putea lucra la asta douăsprezece ore pe zi, pentru că trebuia să se ocupe și de celelalte sarcini pe care le avea: să confecționeze haine pentru Harry și Kit, să se îngrijească de legumele din grădina lor, să cumpere mâncare și să gătească, să spele rufe, să facă zilnic curățenie și să rezolve tot felul de alte munci casnice. Amos își dorea să fi avut mai mult timp pentru tors, pentru că era o criză de fire.

Mulțimea se dădu la o parte ca să-i facă loc. Era cunoscut acolo, mai ales pentru că le oferea multor săteni o ocupație în plus pe lângă munca agricolă, care era prost plătită. Mai mulți bărbați îl salutară cu căldură și unul dintre ei spuse:

– Chirurgul tocmai a plecat, domnule Barrowfield.

Amos intră în casă. Harry stătea întins pe pat, alb și nemișcat, cu ochii închiși, respirând greoi. Mai multe persoane stăteau în picioare în jurul

LIBRIS | We know

patului. Când ochii lui Amos se obișnuiră cu lumina difuză din interior, îi recunosc pe cei mai mulți dintre cei aflați acolo.

- Ce s-a întâmplat? o întrebă el pe Sal.

Pe fața ei se citea o expresie de amărăciune și resemnare.

- Will Riddick a supraîncărcat căruța și aceasta a scăpat de sub control. Bărbații au încercat să o oprească, dar căruța a zdrobit piciorul lui Harry.

- Ce-a spus Alec Pollock?

- Ar fi vrut să-i taie piciorul lui Harry, dar l-am convins să încerce cu ulei încins. Privi spre bărbatul inconștient de pe pat și adăugă cu tristețe: Chiar nu cred că poate să-l ajute vreun alt tratament.

- Sărmanul Harry, spuse Amos.

- Cred că s-ar putea să se pregătească să traverseze râul Iordan.

Vocea ei cedă atunci și începu să suspine.

Amos auzi o voce de copil și îl recunosc pe Kit, care spuse cu o voce speriată:

- Nu plânge, Ma!

Suspinele lui Sal încetară, apoi femeia își puse palma pe umărul băiatului și îl strânse.

- E în regulă, Kit. N-am să plâng.

Amos nu știa ce să spună. Imaginația lui fusese învinsă de această scenă îngrozitoare de tristețe domestică, în casa deprimantă a unei familii sărace.

În schimb, spuse ceva banal:

- N-o să te deranjez cu torsul săptămâna asta.

- O, te rog să o faci, spuse ea. Acum vreau să lucrez mai mult decât ori-când. Cu Harry scos din funcțiune, chiar am nevoie de banii din tors.

Unul dintre bărbați vorbi și Amos îl recunosc pe Ike Clitheroe.

- Moșierul ar trebui să aibă grijă de tine.

- Ar trebui, zise Jimmy Mann. Dar asta nu înseamnă că o va face.

Mulți moșieri se simțeau responsabili pentru văduve și orfani, dar nu exista nicio garanție, iar moșierul Riddick era un om rău.

Sal arătă spre grămada de gheme din spatele roții de tors.

- Aproape le-am terminat pe cele de săptămâna trecută. Presupun că în noaptea asta rămâi la Badford, nu?

- Da.

- Voi face restul peste noapte și ți le voi da pe toate înainte să pleci.

Amos știa că Sal avea să lucreze toată noaptea dacă era nevoie.

- Doar dacă ești sigură de asta...

- Ca de Evanghelie.

– În regulă.

Amos ieși din casă și dezlegă un sac de pe spatele calului din frunte. Teoretic un torcător putea procesa o livră de lână pe zi, dar puțini își petreceau întreaga zi la roata de tors: cei mai mulți erau la fel ca Sal, combinând torsul cu alte îndatoriri.

Amos duse sacul în casă și îl așază pe podea, alături de roată. Apoi aruncă din nou o privire spre Harry. Bărbatul rănit nu se mișcase. Părea deja mort, dar Amos nu văzuse niciodată un om murind, așa că nu știa asta cu certitudine. Își spuse în sinea lui că n-avea niciun rost să fantazeze în legătură cu asta.

Apoi își luă rămas-bun.

Se îndreptă spre o clădire aflată nu departe de casa lui Sal, un grajd care fusese rearanjat și transformat în atelier de către Roger Riddick, al treilea și cel mai tânăr fiu al moșierului. Amos și Roger aveau aceeași vârstă, nouăsprezece ani, și fuseseră colegi la școala din Kingsbridge. Roger era un elev ager, neinteresat de sporturi sau de băut cu fetele, și fusese terorizat până când Amos intervenise ca să-l apere; după aceea, deveniseră prieteni.

Amos bătu la ușă și intră. Roger îmbunătățise dotările clădirii cu ferestre mari: un banc de lucru stătea lângă una dintre ferestre, pentru a avea mai multă lumină. Pe pereți erau atârinate diverse scule și în jur se observau recipiente și cutii care conțineau colaci de sârmă, mici lingouri din diferite metale, cuie, șuruburi și clei. Lui Roger îi plăcea să confecționeze jucării ingenioase: un șoarece care chițăia și mișca din coadă, un coșciug al cărui capac se deschidea, iar cadavrul se ridica în fund. Mai inventase și o mașină care desfunda țevile, atunci când blocajul se afla la câțiva metri distanță și chiar și dincolo de coturi.

Roger îl salută pe Amos cu un zâmbet larg și lăsă jos foarfeca pe care o folosea.

– La fix! spuse el. Tocmai mă pregăteam să plec acasă pentru cină. Pot să sper că ni te alături?

– Chiar speram să spui asta. Mulțumesc.

Roger avea părul blond și pielea roz, spre deosebire de tatăl și de frații săi, care erau bruneți, iar Amos presupunea că îl moștenise probabil de la mama sa, care murise în urmă cu câțiva ani.

Părăsirea atelierului și Roger încuie ușa. Pe drumul spre conac, în timp ce Amos își conducea hoarda de cai, vorbiră despre Harry Clitheroe.

– Încăpățânarea de porc a fratelui meu, Will, a provocat accidentul, spuse Roger cu sinceritate.

Roger era acum la Colegiul Kingsbridge, care fusese înființat la Oxford de către călugării de la Kingsbridge, în Evul Mediu. Începuse cu câteva săptămâni în urmă și aceea era prima lui revenire acasă. Lui Amos i-ar fi plăcut să meargă la universitate, dar tatăl său insistase să se implice în afacerea familiei. „Poate că lucrurile se vor schimba cu generațiile, se gândea el, așa putea avea un fiu care să meargă la Oxford.“

– Cum e la universitate? întrebă el.

– Foarte amuzant, răspuse Roger. Distracție pe cinste. Din păcate, am pierdut ceva bani la cărți.

Amos zâmbi.

– Mă refeream la studiu, serios.

– Ei bine, așa zice că e în regulă. Nimic dificil deocamdată. Nu prea sunt interesat de teologie și de retorică. Îmi place matematica, dar profesorii de matematică sunt obsedați de astronomie. Ar fi trebuit să merg la Cambridge – se pare că matematica se face mai temeinic acolo.

– Îmi voi aminti de asta când va veni rândul fiului meu.

– Te gândești să te însori?

– Mă gândesc tot timpul la asta, dar nu este nicio șansă să se întâmple prea curând. N-am niciun ban, iar tatăl meu nu-mi dă nimic până când nu-mi termin ucenicia.

– Nu-ți face griji, vei avea destul timp ca să tatonezi terenul.

Să tatoneze terenul nu era stilul lui Amos. Schimbă subiectul.

– Am să te deranjez cu rugămintea de a-mi oferi un pat în seara asta, e în regulă?

– Desigur. Tata va fi bucuros să te vadă. Se plictisește cu fiii săi și te place foarte mult, în ciuda părerilor tale pe care el le consideră radicale. Îi place să discute cu tine în contradictoriu.

– Nu sunt radical.

– Într-adevăr, nu ești. Tata ar trebui să-i cunoască pe unii dintre bărbații pe care i-am întâlnit la Oxford. Părerile lor i-ar pârjoli urechile.

Amos râse.

– Îmi imaginez.

Când se gândea la viața lui Roger, studiind cărțile și dezbătând idei cu un grup dintre cei mai străluciți tineri, se simțea invidios.

Conacul era o clădire frumoasă din cărămidă roșie, în stil iacobin, cu ferestre ce aveau nenumărate vitralii. Duseră caii lui Amos la grajduri, ca să fie adăpați, apoi intrară în sala mare.

Era o gospodărie bărbătească, iar locul nu era nici pe departe curat. Exista un iz de fermă, iar Amos observă coada unui șobolan care se strecura pe sub o ușă. Intrară primii în sala de mese. Deasupra căminului se afla un portret al fostei soții a moșierului. Era întunecat de vreme și prăfuit, de parcă nimănui nu i-ar fi păsat prea mult să-l privească.

Apoi intră moșierul, un bărbat masiv și supraponderal, cu fața roșie, dar încă viguros la cei cincizeci și ceva de ani ai săi.

– La Kingsbridge va avea loc o luptă cu premii sâmbăta aceasta, spuse el cu entuziasm. Bestia din Bristol luptă cu oricine dorește, oferind o guinee oricărui adversar care poate rămâne în picioare timp de cincisprezece minute.

– Vei petrece un timp minunat, spuse Roger.

Celor din familia lui le plăceau sporturile, în special luptele pe bani și cursele de cai, mai ales dacă puteau să parieze pe rezultat.

– Eu prefer să pariez la cărți, spuse el. Îmi place să calculez șansele.

George Riddick, fratele mijlociu, intră și el. Era mai masiv decât în mod obișnuit, cu părul negru și ochii întunecați, și arăta la fel ca tatăl său, cu excepția faptului că părul său avea cărare pe mijloc.

În sfârșit, sosi și Will, urmat îndeaproape de un valet cu un castron aburind cu supă. Aroma îl făcu pe Amos să-i lase gura apă.

Pe bufet se aflau o șuncă, o bucată de brânză și o pâine uriașă. Se servă singuri și valetul le turnă vin de Porto în pahare.

Amos saluta întotdeauna servitorii, iar acum i se adresă valetului:

– Salut, Platts, ce mai faci?

– Destul de bine, domnule Barrowfield, spuse Platts morocănos.

Nu toți servitorii răspundeau la amabilitatea lui Amos.

Will își luă o felie groasă de șuncă și spuse:

– Lordul Locotenent a mobilizat Miliția din Shiring.

Miliția era forța locală de apărare. Recruții erau aleși prin tragere la sorți și, până atunci, Amos scăpase fără să fie selecționat. De când își amintea, miliția fusese inactivă, cu excepția celor șase săptămâni pe an destinate antrenamentelor, ceea ce însemna să campeze pe dealurile de la nord de Kingsbridge, să facă marșuri și să formeze careuri, să învețe să încarce și să tragă cu o muschetă. Părea că acest lucru avea să se schimbe acum.

– Și eu am auzit același lucru, spuse moșierul. Dar nu e vorba doar de Shiring. Zece ținuturi au fost mobilizate.

Erau vești uluitoare. La ce fel de criză se aștepta guvernul?

– Eu sunt locotenent, zise Will, așa că ar trebui să ajut la organizarea mobilizării. Probabil că va trebui să plec pentru o vreme la Kingsbridge.

Deși Amos evitase până atunci recrutarea, ar fi putut să fie chemat și el dacă era vorba de o recrutare nouă. Nu prea știa ce simțea în legătură cu asta. Nu avea nicio dorință de a deveni soldat, deși ar fi putut să fie mai bine decât să fie sclavul tatălui său.

– Cine este ofițerul comandant? întrebă moșierul. Am uitat.

– Colonelul Henry Northwood, răspuse Will.

Henry, viconte de Northwood, era fiul contelui de Shiring. Conducerea miliției era datoria tradițională a moștenitorului contelui.

Moșierul spuse:

– Prim-ministrul Pitt crede, evident, că situația este gravă.

Mâncară și băură o vreme într-o liniște gânditoare, apoi Roger își îndepărtă farfuria și spuse:

– Miliția are două îndatoriri: să apere țara de invazie și să suprime revoltele. Am putea intra în război cu Franța – asta nu m-ar surprinde deloc –, dar, chiar dacă se va întâmpla asta, francezii vor avea nevoie de câteva luni ca să pregătească o invazie, ceea ce ne va oferi suficient timp ca să mobilizăm miliția. Așa că nu cred că asta este motivul. Ceea ce înseamnă că guvernul se așteaptă la revolte. Mă întreb de ce.

– Știi tu de ce, spuse Will. Au trecut aproape zece ani de când americanii s-au revoltat împotriva regelui ca să formeze o republică și trei ani de când mulțimile din Paris au cucerit Bastilia. Iar Brissot, diavolul de francez, a spus: „Nu putem să ne relaxăm până când întreaga Europă nu va fi în flăcări“. Revoluția se răspândește precum ciurma.

– Nu cred că e necesar să intrăm în panică, spuse Roger. Ce au făcut, de fapt, revoluționarii? Au acordat egalitate protestanților, de exemplu. George, în calitate de cleric protestant, ar trebui să le acorzi credit pentru asta.

George era paroh la Badford.

– Vom vedea cât va dura asta, spuse el posac.

Roger continuă:

– Au desființat feudalismul, au anulat dreptul regelui de a arunca oamenii în Bastilia fără proces și au instituit o monarhie constituțională – ceea ce Marea Britanie are deja.

Tot ceea ce spusese Roger era corect, dar, chiar și așa, Amos considera că înțelesese greșit. După cum înțelegea Amos lucrurile, nu exista libertate adevărată în Franța revoluționară: nu exista libertatea de exprimare, nu exista libertate religioasă. În realitate, Anglia era mult mai deschisă.

Furios, Will rosti făcând un gest amenințător cu degetul arătător:

– Ce spuneți despre masacrele din septembrie din Franța? Revoluționarii au omorât mii de oameni. Fără dovezi, fără juriu, fără proces. „Cred că sunteți contrarevoluționari. Deci asta sunteți.“ Bang, bang, amândoi morți. Unele dintre victime erau copii!

– O tragedie, sunt de acord cu tine, spuse Roger, și o pată pe reputația Franței. Dar chiar credem cu adevărat că asta se va întâmpla și aici? Revoluționarii noștri nu atacă închisori, ei scriu pamflete și scrisori către ziare.

– Așa începe! zise Will, luând o înghițitură de vin.

– Eu dau vina pe metodiști, adăugă George.

Roger râse.

– Unde își țin ascunsă ghilotina?

George ignoră remarca.

– Școlile lor de duminică îi învață pe copiii săraci să citească, apoi aceștia cresc și ajung să citească volumul lui Thomas Paine, devenind indignați și alăturându-se câte unui club de nemulțumiți. Revolta este următorul pas logic.

Moșierul se întoarse spre Amos.

– Ești tăcut în seara asta. De obicei, susții ideile noi.

– Nu știu ce să cred despre ideile noi, spuse Amos. Am descoperit că merită să ascuți oamenii, chiar și pe cei care sunt needucați și înguști la minte. Muncesc mult mai bine dacă au impresia că îți pasă de ce gândesc ei. Așa că, dacă englezii cred că parlamentul trebuie schimbat, sunt de părere că ar trebui să ascultăm ce au de spus.

– Foarte bine precizat, zise Roger.

– Dar eu am de lucru, spuse Amos, apoi se ridică. Încă o dată, domnule, vă mulțumesc pentru amabila ospitalitate. Acum ar trebui să plec să-mi fac vizitele, dar, dacă îmi permiteți, voi reveni în seara asta.

– Desigur, desigur, spuse moșierul.

Amos ieși.

Își petrecu restul zilei vizitându-și meșteșugarii din colibe, adunând produsele finite, plătindu-i și oferindu-le materiale noi de procesat. Apoi, pe când apunea soarele, reveni la casa familiei Clitheroe.

Auzi muzica de la distanță, patruzeci sau cincizeci de oameni cântând cu toată forța vocilor lor. Familia Clitheroe era metodistă, la fel ca Amos, iar metodiștii nu foloseau instrumente muzicale la slujbele lor; așa că, pentru a compensa, munceau din greu să țină ritmul și foloseau adesea armonii în patru timpi. Imnul era *Dragoste divină, dragostea este supremă*, o